

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
Відокремлений структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»

СХВАЛЕНО

Педагогічною радою
Відокремленого структурного
підрозділу «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
Протокол засідання № 3
від «26» 10 2023 р

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказом директора
Відокремленого структурного
підрозділу «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
№ 179 від 26 10.2023
Ірина БОЯРИНОВА

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
У ВІДОКРЕМЛЕНОМУ СТРУКТУРНОМУ ПІДРОЗДІЛІ
«ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»**

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. «Положення про силабус навчальної дисципліни (далі – Положення) є нормативним документом, який укладено з метою регламентації процесу вивчення навчальних дисциплін здобувачами фахової передвищої освіти Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» (далі – Коледж), і організаційною основою викладання навчальних дисциплін.

1.2. Положення про силабус навчальної дисципліни розроблено з урахуванням основних положень законів України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Положення про робочу навчальну програму Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка», «Положення про організацію освітнього процесу у Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» й інших чинних нормативно-правових актів.

1.3. Положення визначає порядок розробки, затвердження, реалізації, моніторингу і перегляду силабусів навчальних дисциплін незалежно від форми навчання (очна, заочна) в Коледжі.

1.4. Розроблений силабус навчальної дисципліни є складником системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості фахової передвищої освіти в Коледжі.

1.5. Силабус навчальної дисципліни розробляють для здобувачів фахової передвищої освіти з метою ознайомлення їх зі змістом дисципліни, результатами навчання, відповідними компетентностями. Він є стислим описом освітнього компонента, частиною навчально-методичного комплексу, містить основні характеристики дисципліни і надає допомогу здобувачеві фахової передвищої освіти в організації його навчальної діяльності.

1.6. Об'єктом силабусу є навчальна дисципліна (освітній компонент).

1.7. Суб'єктами силабусу є викладач і здобувач фахової передвищої освіти.

1.8. Силабус навчальної дисципліни дозволяє забезпечити інформаційні умови для формування цілісного уявлення про якість освітньої діяльності в Коледжі та здійснюється з урахуванням принципів прозорості, об'єктивності, академічної доброчесності, добровільності.

1.9. Якщо навчальну дисципліну викладають здобувачам освіти різних спеціальностей з однаковим змістом, обсягом кредитів і формою підсумкового контролю, то дозволяється розробляти єдиний силабус.

2. СТРУКТУРА СИЛАБУСУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Силабус розробляють на основі освітньо-професійних програм галузевих стандартів підготовки фахівців як для обов'язкових освітніх компонентів ОПП та і для вибіркових компонентів ОПП.

2.2. Силабус містить наступну інформацію: назву навчальної дисципліни, галузь знань, спеціальність, спеціалізацію (за потреби), назву освітньо-професійної програми, освітній-професійний ступінь (додаток 1).

2.3. Рекомендований перелік основних рубрик силабусу навчальної дисципліни:

- Інформація про дисципліну.
- Інформація про викладача.
- Статус дисципліни.
- Обсяг дисципліни.
- Форми навчання.
- Мета, завдання навчальної дисципліни.
- Компетентності, програмні результати навчання.
- Зміст дисципліни (перелік тем).
- Політика курсу.
- Інформаційне забезпечення.
- Принципи оцінювання (поточний та підсумковий контроль).

3. ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ, ПЕРІОДИЧНОГО ПЕРЕГЛЯДУ (УДОСКОНАЛЕННЯ) СИЛАБУСУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Щорічно (за необхідності) силабус переглядається та оновлюються його структурні компоненти, крім мети, завдань і очікуваних результатів.

3.2. Підставою для оновлення силабусу можуть бути:

- ініціатива і пропозиції робочої групи освітньо-професійної програми та/або викладачів дисципліни;
- ініціатива здобувачів фахової передвищої освіти;
- ініціатива роботодавців;
- результати оцінювання знань студентів (успішність) із навчальної дисципліни;
- об'єктивних змін інфраструктурного, кадрового характеру та/або інших ресурсних умов реалізації силабусу;
- результати обов'язкового опитування студентів про враження від вивчення навчальної дисципліни.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
Відокремлений структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»

Циклова комісія технологічної освіти

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ»

Код дисципліни	ОК. 4
Освітній рівень	фахова передвища освіта
Статус дисципліни	обов'язковий освітній компонент, що формує загальні компетентності
Галузь знань	А Освіта
Спеціальність	А3 Початкова освіта
Освітньо-професійна програма	Початкова освіта
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS (90 академічних годин)
Види аудиторних занять	лекції, практичні заняття
Форми контролю	залік

Інформація про викладача

Викладач (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)	Куніцин Віктор Володимирович , викладач
Контактний телефон	0662037477
E-mail:	viktorkynitsin@ukr.net
Профіль викладача	https://ppk.gnpu.edu.ua/pro-koledzh/metodychna-ta-naukova-robota/czk-profesijnoyi-osvity/kuniczyn-viktor-volodymyrovych/

1. Анотація курсу

Місце освітньої компоненти (ОК) в ОПП:

ОК «Безпека життєдіяльності та охорона праці» є обов'язковим освітнім компонентом циклу загальної підготовки здобувачів освіти за ОПП «Початкова освіта» рівня фахової передвищої освіти. Освітній процес охоплює лекційні та практичні заняття, виконання самостійних робіт, модульних контрольних робіт та підсумковий контроль у формі заліку.

Мета навчальної дисципліни є формування у здобувачів фахової передвищої освіти компетентностей із забезпечення безпечної життєдіяльності людини в побуті, навчанні та професійній діяльності, щодо ідентифікації, аналізу й мінімізації небезпечних та шкідливих факторів, дотримання вимог охорони праці, виробничої санітарії, пожежної та техногенної безпеки, а також виховання відповідального ставлення до власного життя, здоров'я та безпеки оточення. Вивчення дисципліни забезпечує формування у майбутніх педагогів компетентностей, пов'язаних із дотриманням вимог охорони праці, санітарно-гігієнічних норм, пожежної та техногенної безпеки у закладах освіти, а також готовності до організації освітнього процесу з урахуванням принципів здоров'язбереження.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування системи знань про основи безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, охорони праці, законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють цю сферу;
- опанування принципів безпечної поведінки в умовах побуту, професійної діяльності та надзвичайних ситуацій природного, техногенного і соціального характеру;
- розвиток практичних умінь і навичок з надання домедичної допомоги, евакуації, дій у разі надзвичайних ситуацій, запобігання травматизму та небезпечним подіям у закладі освіти;
- формування готовності створювати безпечне освітнє середовище у початковій школі, дотримуватися вимог охорони праці, пожежної, екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки;
- виховання культури безпеки і здоров'язбереження як складової професійної компетентності майбутнього педагога, розвиток відповідального ставлення до життя і здоров'я людей;
- розвиток уміння організовувати освітню роботу з питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту серед учнів, формувати в них навички безпечної поведінки;
- формування ціннісних орієнтацій і професійної відповідальності за особисту безпеку та безпеку учасників освітнього процесу в умовах сучасних соціальних, екологічних і воєнних викликів.

Ця дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, що вимагає застосування положень і методів психолого-педагогічної науки та

характеризується певною невизначеністю умов, а також нести відповідальність за результати своєї діяльності в освітньому процесі.

Загальні компетентності

ЗК1 Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК7 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

СК12 Здатність до організації здоров'язбережувального, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища.

Результати навчання

РН 8. Забезпечувати підтримку особистісного розвитку дитини в освітньому процесі.

РН 13. Створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, зорієнтоване на особистісний розвиток молодших школярів.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання

навчальні аудиторії, обладнані мультимедійними засобами (комп'ютер, проектор, екран, аудіосистема); плакати, стенди, макети, схеми та інші наочні матеріали з тем безпеки життєдіяльності, охорони праці, пожежної та електробезпеки, цивільного захисту; засоби індивідуального захисту (каска, рукавиці, респіратори, захисні окуляри тощо); зразки попереджувальних знаків і плакатів з охорони праці; аптечки для навчання навичкам домедичної допомоги; вогнегасники, пожежні щити, макети засобів пожежогасіння.

2. Організація навчання

Методи навчання

Словесні, наочні, пояснення педагога й організації самостійної роботи, підготовки до вивчення матеріалу, що передбачає підвищення інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; вивчення нового матеріалу; конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного інтересу; контролю й оцінки результатів навчання, опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи, організації діяльності студентів, стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки знань.

Репродуктивний метод (застосування вивченого на основі зразка або правила).

Практичний метод (на перший план висувається вміння використовувати на практиці теоретичні знання, сприяє поглибленню знань і умінь, покращує якість вирішення завдань корекції та контролю, стимулює пізнавальну діяльність).

Метод проблемного викладу (використовуючи будь-які джерела й засоби перед викладом матеріалу здійснюється постановка проблеми, формулювання пізнавального завдання, розкриття системи доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, способи розв'язання поставленого завдання).

Структура залікових кредитів дисципліни

Назва теми	Кількість годин, відведених на:			
	Аудиторні заняття		Самостійна робота студентів (СРС)	Індивідуальна робота (ІРС)
	лекції	практичні		
Змістовий модуль 1 <i>Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини</i>				
Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності людини. Актуальність і завдання курсу безпеки життєдіяльності	2	2	2	
Тема 2. Людина як елемент системи «людина – життєве середовище».	2	2	4	
Тема 3. Людський фактор в проблемі безпеки.	2	2	4	
Тема 4,5. Небезпеки життєдіяльності у виробничій сфері та побуті. Засоби їх попередження.	4	4	4	
Тема 6. Надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру.	2	2	4	
Модульний контроль 1				
Змістовий модуль 2 <i>Основи цивільного захисту та охорони праці</i>				
Тема 7. Основи цивільного захисту та дії населення в надзвичайних ситуаціях, зокрема в умовах війни	2	2	4	
Тема 8. Цивільний захист у системі роботи початкової школи.	2	2	4	
Тема 9. Планування та управління заходами цивільного захисту у закладі освіти	2	2	4	
Тема 10. Вступ до охорони праці в освітній сфері	2	2	4	
Тема 11. Охорона праці педагога	2	2	4	
Тема 12. Безпечна організація освітнього процесу та перша домедична допомога в освітньому середовищі	2	2	4	
Модульний контроль 2				
Разом за семестр	24	24	42	

3. Система оцінювання

Система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці» ґрунтується на *компетентнісному підході*.

Навчальні досягнення майбутніх вчителів початкової освіти з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, що базується на принципі коопераційної звітності, обов'язковості поточного (захист практичних робіт) та модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Форми оцінювання ОК: *усна* (захист практичних робіт у формі бесіди, доповідь з тем винесених на самостійне опрацювання, тощо); *письмова* (звіт з виконання самостійної роботи, реферат); *тестова* (за закритими тестами); *самоконтроль* (самооцінка, тощо).

Оцінювання кожного виду роботи (наявність конспекту, виконання практичних робіт, написання модульних робіт, виконання самостійної роботи, залік) студента відбувається за 4-бальною шкалою згідно критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за 5-бальною шкалою	Критерії оцінювання
5	Відповідь і завдання відзначається повнотою виконання без допомоги викладача. Студент володіє узагальненими знаннями з теми заняття, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє застосовувати вивчений матеріал; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозування; вміє ставити та розв'язувати проблеми.
4	Відповідь і завдання – повні, але з деякими огріхами, виконані без допомоги викладача. Студент вільно володіє вивченим матеріалом з теми, зокрема, застосовує його на практиці; вміє аналізувати і систематизувати наукову та методичну інформацію. Використовує загальновідомі доводи у власній аргументації, здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу з теми, але потребує консультації викладача.
3	Відповідь і завдання відзначаються неповнотою виконання без допомоги викладача. Студент може зіставити, узагальнити, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; знання є достатньо повними; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних педагогічних ситуаціях. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими огріхами. Здатен на реакцію відповіді іншого студента, опрацювати матеріал самостійно.
2	Відповідь і завдання відзначаються наявністю фрагментарності виконання за консультацією викладача або під його керівництвом. Студент володіє матеріалом з теми на рівні окремих фрагментів; з допомогою викладача виконує елементарні завдання; контролює свою відповідь з декількох простих речень; здатний усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з науково-методичним джерелом, відсутні сформовані уміння та навички.

Підсумкова оцінка курсу є сумою балів, одержаних за окремі види навчальної діяльності: поточний контроль (оцінка рівня засвоєння тем для самостійного опрацювання,

оцінка за виконання практичних робіт), підсумковий тестовий контроль за змістовними модулями, складання заліку.

Остаточна оцінка рівня знань складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається 100 балів.

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Аудиторна робота					СРС			Підс. контроль			
Наявність консп.	Практичні заняття				Модульний контроль						
1-12	1-12				1	2		1	2		залік
*ВК: 0	ВК: 0,35				ВК: 0,2			ВК: 0,25			ВК: 0,2

*ВК (ваговий коефіцієнт) – числовий коефіцієнт (параметр), що відображає рівень значимості виду діяльності здобувача освіти, порівняно з іншими факторами, який впливає на загальну кількість балів і розподіляється окремо за кожний вид роботи (сума всіх вагових коефіцієнтів дорівнює 1).

Відповідність шкал оцінювання (національної та європейської (ECTS))

Оцінка ECTS	Середньо-зважений бал, що формує інтервальну шкалу	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна оцінка		
A	4,51-5,00	90-100	5	зараховано	<i>Відмінно</i> - студент демонструє високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями (дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, виконання практичних завдань та вправи є правильними, демонструє знання підручників, посібників, інструкцій, проводить узагальнення і висновки, акуратно оформляє завдання, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу). Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	5,00	100			
	4,95	99			
	4,90	98			
	4,85	97			
	4,80	96			
	4,75	95			
	4,70	94			
	4,65	93			
	4,60	92			
	4,55	91			
4,51	90				
B	4,01- 4,50	82-89	4	зараховано	<i>Добре</i> – студент демонструє достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями та навичками (володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів і категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні
	4,50	89			
	4,43	88			
	4,36	87			
	4,29	86			
	4,22	85			
	4,15	84			

	4,08	83		відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу), виконав всі практичні завдання з незначними недоліками. Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	4,01	82		
C	3,50-4,00	74-81	4	<i>Добре</i> – студент демонструє середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками (володіє знаннями матеріалу, але допускає помилки у формуванні термінів і категорій, проте за допомогою викладача орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу), виконав практичні завдання з недоліками. Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	4,00	81		
	3,92	80		
	3,85	79		
	3,78	78		
	3,71	77		
	3,64	76		
	3,57	75		
	3,50	74		
D	2,86-3,49	64-73	3	<i>Задовільно</i> – студент демонструє середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками (дає правильну відповідь не менше ніж на 64% питань, або на всі запитання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність. Студент своєчасно виконав практичні та контрольні тестові завдання по всіх змістовних модулях на оцінку не менше ніж «задовільно».
	3,49	73		
	3,42	72		
	3,35	71		
	3,28	70		
	3,21	69		
	3,14	68		
	3,07	67		
	3,00	66		
	2,93	65		
	2,86	64		
E	2,51-2,85	60-63	3	<i>Задовільно</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього (дає правильну відповідь не менше ніж на 60% питань, або на більшість запитань дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність. Студент своєчасно виконав практичні та контрольні тестові завдання по всіх змістовних
	2,85	63		
	2,73	62		
	2,62	61		
	2,51	60		

					модулям на оцінку не менше ніж «задовільно».
FX	2,00-2,50	35-59	2	не зараховано	<i>Незадовільно</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни (дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки. Має неповний конспект лекцій, не виконав практичні завдання. Студент не виконав навчальне навантаження.
F	0,00-1,99	1-34	2		<i>Незадовільно</i> – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок (дає правильні відповідь менше ніж на 35% питань, або на більшу кількість запитань дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки. Має неповний конспект лекцій, не виконав практичні завдання. Студент не виконав навчальне навантаження.

4. Політика курсу

Базується на тому, що усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту Глухівського НПУ ім. О. Довженка, Положення про Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» та Правил внутрішнього розпорядку Коледжу, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності.

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності відповідно до «ПОЛОЖЕННЯ про забезпечення академічної доброчесності у Відокремленому структурному підрозділі «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»».

5. Інформаційне забезпечення

Рекомендована література:

1. Біла книга цивільного захисту України / Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Київ : ДСНС України, 2024. 96 с.
2. Войналович О. І., Голопура С. О. Occupational Safety and Health. Practical : навчальний посібник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 140 с.

3. Голінько В. І. Охорона праці : навчальний посібник. Дніпро : Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2025. 220 с.
4. Гурик О. Я., Окіпний І. Б., Сенчишин В. С., Мариненко С. Ю., Король О. І. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці : навчально-методичний посібник до практичних занять для студентів усіх спеціальностей. Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2025. 120 с.
5. Качинська Н. Ф., Климчук В. С., Мороз О. П. Охорона праці та цивільний захист : практикум : навчальний посібник. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського, 2021. 132 с.
6. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI (зі змінами станом на 2025 р.). Київ : Верховна Рада України, 2025. 172 с.
7. Кучма О. Л., Сіньова Л. М., Кузьменко Г. В. Occupational safety and health and preventive measures in coal industry : монографія. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. 188 с.
8. Левченко О. Г., Полукаров О. І., Арламов О., Кірієнко О. Безпека життєдіяльності та цивільний захист : підручник. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського, 2021. 256 с.
9. Мелех Л. В. Безпека життєдіяльності та охорона праці : навчальний посібник. Суми : Сумський національний аграрний університет, 2022. 180 с.
10. Стищенко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. «Безпека життєдіяльності»: навч. посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с.
11. Ткачук А. І., Пуляк О. В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці в галузі : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. 164 с.